

Domáci glasniki

Stev.187

Lienz, četrtek 12. septembra 1946.

Leto 2.

KITAJSKA DEMOKRACIJA

Ko danes na Kitajskem divja državljanska vojska, si pri tem skoro nihče ne misli, da se starodavna Kitajska bori za svoj dvig in zopetno poživitev svoje starodavne kulture. Sicer vemo, da je Kitajska najbolj stara kulturna dežela na svetu, ki pa je začela padati, ko jo je evropski profitarški duh začel osvajati. Skoro nihče pa ne ve, kako je ta stara Kitajska bila smotreno urejena. Vemo le, da je zadnja desetletja preteklega stoletja bila že okužena od korupcije in drugih pridobitev "napredne in moderne Evrope". Zdaj beremo v listu "Furche" lep članek, ki ga je spisal Kitajec inženjer Voong Kji Tsoong. Iz tega članka posnemljemo, te-le podatke, ki nas bodo poučili, da je treba svet in dogajanje vendarle drugače gledati, kakor pa smo bili doslej vajeni.

Ko je Kitajska v drugi polovici 19.stoletja prišla v stike z zahodno kulturo ter je začela drug za drugim doživljati vojaške in politične poraze, je sama začela dvomiti v vrednost svojih političnih in gospodarskih temeljev. Sami Kitajci so se začeli spraševati, ali njihova stara kultura sploh še spada v moderne čase. Današnji Kitajci imajo za svojo glavno nalogo, da spet počive zaupanje svojega naroda v staro kitajsko kulturo, ki naj bi se za njo zanimal tudi drugi svet. Kdor hoče, sedanji kitajski razvoj in njegovo prihodnost, mora poznati njeno preteklost.

V starodavni Kitajski je bil državljani cesarju dolžan zvestobo. Ampak cesar ni bil nič drugega kakor nekak ljudski odposlanec, izvrševalec ljudske volje. Če je zaradi tega ali onega izgubil svoja pooblastila, ki mu jih je bil podelil narod, je stopila v veljavo pravica do vstaje, ki je bila izraz ljudske suverenosti. Nosilec politične in socialne enotnosti pa ni bil posameznik, kakor pri nas, temveč družina. Kitajska družina je res nekaj veličastnega! Mala demokratska država, pravi urad z upravnimi in sodnimi pravicami! Družinski oče je izvrševalni organ tega urada, vse važne sklepe pa sprejmlje le družinski svet, v katerem se uveljavlja sposobnost posameznikov. Notranje življenje v družini vodi mati. Očetova dolžnost je le, da družini preškrbi vse potrebno za življenje ter da se briga za čiščenje prednikov. Mati pa ureja socialne odnose v družini. Tako je kitajska žena postavljena na zelo visoki stopnji! Družinski sistem je ozko povezan s čiščenjem prednikov. Rodovi so med seboj tako ozko povezani, da je Kitajcu rodovina takorekoč neumljiva. Kdor je na Kitajskem bil deležen kaknega odlikovanja, ga ni dobil sam za se, marveč je odlika veljala prednikom. Ni ga prepuščal potomcem, kakor pri nas, marveč ga je prenesel na dede. Zato tudi Kitajci niso poznali dednega plemstva, marveč je vsako odlikovanje bilo osebna zasluga odlikovanca, ki pa se je za nje zahvalil svojim prednikom. Tudi cesarski potomci so v veljavi padali z vsakim novim rodom. Vsaka kitajska družina se je lahko ponašala, da je kdaj imela vsaj enega mandarina, podkralja ali pa tudi navadnega kulija med svojimi predniki. Kakor je bilo kdaj v preteklosti, tako se lahko dogodi tudi kdaj v prihodnosti. Tega se je zavedal vsak Kitajec.

Zato so bile vse razmere na Kitajskem mnogo bolj demokratične kakor kjerkoli drugje na svetu, ne da bi se bili s svojo demokracijo kdaj hvalili. Naglašanje zahodne demokratičnosti se Kitajcu

zdi poniževalno. Kitajska enakost je vir vljudnosti in dobrotljivosti. Kitajcu je demokracija isto, kar kultura in dostojanstvo. Družinska demokracija je bila prav tako doma po vaseh, mestih, kakor v okrajih, deželah ter trgovskih in obrtnih cehih. Ob taki upravni urejenosti je kitajska osrednja vlada bila le nekaj zunanje-ga, ali pa le nekako nadzorstvo. Osrednja vlada je imela dva kron-ska sveta, ki sta vezala državnega poglavarja z vrhovno upravo.

V te kronske svete je mogel priti le tisti, ki se je znastveno odlikoval. Druga oblast je bil cenzurni svet, ki so vanj bili poklicani le akademsko izobraženi možje. Ta cenzurni svet je imel pravico in nalogo, da je presojal celo cesarjeva dejanja ter jih je smel tudi grajati. V državno službo je mogel priti le, kdor je napravil potrebne znanstvene izpite. Ti izpiti so pozneje pokazali veliko pomanjkljivost, ker so kmalu pokazali svojo enoličnost, ker se niso nič razvijali. To je bila gotovo velika napaka, ki pa nič ne spremeni dejstva, da je sistem sam vendarle bil zelo dober. Temu sistemu duhovne aristokracije se mora Kitajska zahvaliti, da je postala res demokratična država.

Preden je Kitajska prišla v stike z zahodno kulturo, je imela nekako 400.000.000 prebivalcev. Pri tem ogromnem številu prebivalstva pa je imela le kakih 30.000 mandarinov, torej imenovanih uradnikov, in armado, ki ni štela niti 100.000 mož. Kitajska je torej bila država brez prave vlade, kjer so ljudje med seboj živeli na podlagi načel zdrave pameti in pravičnosti. Notranja disciplina v tem narodu je bila tako razvita, da je lahko pozešal sodniške, uradniške in vojaške kaste. V tem se je Kitajec že pred tisočletji bistveno razlikoval od Japoncev in drugih Azijscev. Ta stari sistem vladanja je na Kitajskem veljal, dokler ni pričel v deželo vdirati zahodni duh. Prvi stiki Evrope s Kitajsko so bili celo polni dobrega sadu. Jezuiti so na Kitajsko prinesli nove znanstvene metode in evropske kulturne pridobitve, kar je Kitajski bilo le v korist. Na drugi strani pa se je tudi Evropa seznanila s kitajskim demokratičnim duhom, kar je v Evropi rodilo svoje sadove. Toda evropski liberalizem, ki je nastopil, je bil usoden tudi za Kitajsko. Celica družbe in države na Kitajskem je bila družina, evropskemu liberalizmu pa posameznik - individuum. Liberalizem je kmalu začel razkrajati tudi kitajsko duhovno in moralno podlago. Kitajska se je začela upirati, nastali so hudi boji, v katerih pa je stara Kitajska s svojim slabim orožjem vsekdar pogorela. Začela se je doba velikih predpravil evropskim narodom. Ne le diplomatom, tudi vsakemu Evropejcu je kitajska oblast morala priznati predpravice. Poslej je Kitajska bila zaslužnjena.

Nastopila je doba notranjih reform. Med glavnimi možmi, ki so hoteli Kitajsko obnoviti in spet dvigniti, je bil Sun Yatsen, tast maršala Čang-Kajška, ki je sprevidel, da Kitajske ne bo mogoče obnoviti, če ne odstrani stare cesarske rodovine, ki ni bila kitajskega, marveč mandžurskega pokoljenja. Sun Yatsen je pravi reformator starih kitajskih demokratičnih oblik. Treba je bilo premagati premnogo težav, ki so bile bolj zunanje kakor pa notranje. Saj je to tudi umevno. Stara kitajska ustava je stara tisočletja in kitajski narod je tisočletja po njej živel. Zato ni mogoče govoriti o nezrelosti kitajskega naroda. Za SunYatsenom je prišel njegov zet general Čang-Kajšek, ki je sprevidel, da z golimi upravnimi in političnimi reformami Kitajske ne bo obnovil. Zato je začel klicati v življenje duha stare kitajske demokracije. Ustvaril je novo gibanje, ki se imenuje "Novo življenje". To gibanje hoče s preprostimi a potrebnimi sredstvi stare navade kitajskega naroda, ki so se preživele, odstraniti ter narod navajati, naj svoje življenje uravna po zahtevah pameti in vesti, to se pravi preusmeriti glavo in srce. Današnja Kitajska si prizadeva, da bi sicer prebavila po budo zahodne kulture, da bi pa pri tem ne izgubila nič svoje. mlada

Kitajska se hoče s svojo silo dvigniti do velesile, ki naj postane odločujoča v svetovni zgodovini prihajajočih časov.

V novem gibanju vidimo mnogo elementov, ki so po svojem bistvu krščanski, kakor je tudi duh stare kitajske demokracije, ki je temeljila na družini, bil je mnogo bližji krščanstvu kakor pa je bil pri nas duh razkrajajočega liberalizma ali komunizma.

"DVE OBRAVNAVI PROTI DRAŽI MIHAJLOVIČU"

Londonški list "Economist" od 20.8. prinaša daljši članek o obravnavi zoper generala Mihajloviča, kjer med drugim pravi:

"Proti Draži Mihajloviču sta bili pred nekaj meseci dve sodni obravnavi: ena v Belgradu, druga pa v New Yorku!

Prva je bila javna pred vojnim sodiščem, sestavljenem od sedanje jugoslovanske vlade in je končala z obsodbo in izvršitvijo obsodbe. Druga pa je bila "senca" prve pred "preiskovalno komisijo", sestavljeno iz starih uglednih zasebnikov, izmed katerih eden je bil Adolf Berle, prejšnji pomožni državni tajnik. Komisija v New Yorku ni objavila nobene razsodbe, pač pa je povabila Amerikance, ki so služili med vojno v Jugoslaviji, da izpovejo pod prisego vse, kar vedo o obdolžitvah proti Mihajloviču.

"Senčne obravnave" so čisto ameriška ustanova, ter jih izvedejo navadno takrat, kadar se je ali pa se namerava zlorabiti pravica. Na Angleškem to sicer ni v navadi, vendar je tudi že bila ena, in sicer tedaj, ko je šlo za požig Reichstaga v Berlinu. Povod za senčne obravnave proti Mihajloviču je dalo odklonilno stališče jugoslovanske vlade na predlog ameriške, da bi se pripustili ameriški častniki za priče na razpravi proti Draži.

Odklonilno stališče belgrajske vlade do angleških in ameriških častnikov, ki so služili z Mihajlovičem, je bilo tem bolj značilno, ker so imena teh častnikov ponovno imenovali na razpravi v zvezi z raznimi občutki. Res, sodeč po poročilih sovjetskega radia in časopisja, so bili imenovani častniki in vlade, ki jih predstvaljajo, pravi razbojniki; Mihajlovič je bil pri tem le lutka protisovjetskih reakcionarjev v Londonu in Washingtonu. Ne samo, da niso bile pripuščene k razpravi nobene inozemske priče, tudi sicer niso pripustili nobenih prič, ki bi se ne bale OZNE in njene ^{Potek}svete, obravnave je bil sicer formalno v redu, toda senca koncentracijskega taborišča je ležala nad razpravo dvorano, jasno vidna za vsakega Jugoslavana, ki je živel zadnja leta pod Titovim režimom. Tuji poročevalci na razpravi so grajali zlasti nesoglasja obrambenih prič. Sicer pa je čudno, da se jih je sploh našlo kaj, ki so tvegali življenje za pravdo, ki je bila že vnaprej izgubljena. Zdi se, da obalst pač ni hotela pripustiti inozemskih prič, ki bi izpovedale lahko odkrito brez strahu za sebe in svoje družine. Drugega pojasnila res ni za okolnost, da so odklonili inozemske priče, ki so same doživele in na lastne oči videle razvoj in potek onih dogodkov, dočim osebno niso bile zapletene v notranje politične razmere v Jugoslaviji.

Pod takimi pogoji pač ne moremo ineti belgrajske razprave za pravi sodni poskus ugotoviti resnico. S tem pa seveda ni rečeno, da sploh ni bilo nič obtežilnega proti Mihajloviču. Vsekakor pa se je tudi ta zadeva višila pod vplivom širokega nasprotstva med vzhom in zahodom in nasprotujočih si ideologij, v katerih se je znašla Jugoslavija po vojnih dogodkih in vojni strategiji.

AMERIŠKO DELAVSTVO ZOPER JUGOSLAVIJO

Poročali smo že, da so newyorški luški delavci izjavili, da ne bodo nalagali nobene ladje več za Jugoslavijo. Agencija United Press poroča iz New Yorka, da je predsednik mednarodne strokovne zveze luških delavcev Jožef Ryan javnosti naznanil: Člani luške strokovne zveze toliko časa ne bodo več nalagali za Jugoslavijo, dokler ne bo kaj primernega ukrenjenega zoper tiste, ki so odgovorni za to, da so bili sestreljeni ameriški letalci. Ryan je dostavil, da bo ta sklep ostal veljaven tudi potem, ko bo sedanja stavka prenehala.

Iz Washingtona pa poroča londonski Reuter, da je dne 9.9. član zunanjepolitičnega senatnega odbora republikanski senator Styles Bridges zahteval, da Združene države ne smejo pošiljati prav nobene podpore več v Jugoslavijo niti v kako drugo tako državo, ki zavira mir. To zahtevo je senator postavil in zapisal v pismu, ki ga je kot senator pisal namestniku zunanjega ministra Willamu Clay- tonu.

ATOMSKA BOMBA ALI RDEČA ARMADA? Agencija "United Press" poroča: Moskovski radio je že v svojem izčrpnem poročilu o sedanjih dogodkih v vzhodni Aziji odločno zavrnil neodgovorne izjave ameriškega časopisja, ki je pisalo, da je Japonce prisilila h kapitulaciji le atomska bomba. Radio Moskva dobesedno tako-le trdi: "V prvi vrsti je vojsko z Japonsko skrajšala vojna napoved Sovjetske zveze ter vdor Rdeče armade v Mandžurijo in Korejo. S tem je rdeča armada prihranila zavezniškim silam ogromne izgube."

DEŽEVJE NA ANGLEŠKEM JE UNICILO SKORO VSO LETINO. Zadnji strašni nalivi na Angleškem so postali usodni za letošnjo letino ter so tudi promet zelo oškodovali. V okraju Buckinghamshire so si poljedelci na vso moč prizadevali, da bi pospravili letino še oni teden, pa jim je silno deževje to preprečilo. Odkar ljudje pomnijo, bo letošnja letina najslabša med vsemi dosedanjimi. To je storilo deževje. Kmetje iz omenjenega okraja trde, da je na zamocvirjenih poljih segnilo tri četrtine žita. V Londonu je mnogo ulic pod vodo. Tudi v podeželju so ceste in železnice pod vodo, ki je zalila cela naselja.

HRVATI V ZDRUŽENIH DRŽAVAH so priredili 6. t.m. v Chicagu priredili kongres, ki so se ga udeležile velike množice ameriških Hrvatov. Na kongresu je govoril tudi kardinal Spellman, ki je ostro obsodil komunistični režim v Jugoslaviji. Drugi govornik je bil dr. Vladko Maček, ki je poudarjal zlasti odporno silo hrvaškega naroda, ki je prenesla srbsko hegemonijo in nemški teror, pa bo tudi komunistično diktaturo.

PREISKAVA O EKSPLOZIJI V PULJU. Glavni stan 13. brit. armadnega zbora sporoča, da je zaradi eksplozije 18. avgusta v Pulju bila vojaška preiskava. Sodišče se je prepričalo, da eksplozija ni nastala po nesreči, marveč da jo je povzročilo zavestno dejanje ene ali več neznanih oseb. Preiskavo zdaj nadaljuje policija. 18. avgusta je v Pulju eksplodiralo 28 vodnih bomb, ki so bile privezane 13 m od brega. Pri tem je bilo ubitih več ko 60 ljudi, ki so bili po večini kopalci.

DOBRA LETINA V AMERIKI. Kmetijsko ministrstvo je sporočilo, da je letošnja žitna letina presegla najlepše pričakovanje. Take letine še ni bilo v zgodovini Amerike. Pšenična letina je že skoro vsa pospravljena.